

<http://www.diva-portal.org>

This is the published version of a paper published in *Historisk Tidskrift (S)*.

Citation for the original published paper (version of record):

Nordin, J. (2008)

Historisk tidskrift i nutid och framtid: Några reflektioner över läsarsynpunkter, bibliometri och Open Access.

Historisk Tidskrift (S), 128(4): 601-620

Access to the published version may require subscription.

N.B. When citing this work, cite the original published paper.

Permanent link to this version:

<http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:su:diva-15082>

Historisk tidskrift i nutid och framtid

Några reflektioner över läsarsynpunkter,
bibliometri och Open Access

Av Jonas Nordin

Under historikermötet i Lund tidigare i år ordnade *Historisk tidskrift* en egen session kallad: "Svensk historieforskning i dag – tillstånd och riktning". Sessionen inleddes med personliga iakttagelser från Paulina De los Reyes, Susanna Hedenborg, Karin Hassan Jansson och Arne Jarrick och deras synpunkter möttes med engagerade kommentarer från ett tämligen talrikt auditorium. Bland de frågor som togs upp av inledarna märktes inte minst historieforskningens internationalisering och dess roll i samhällsdebatten. En mycket kort sammanfattning av den allmänna meningen är att vi på flera sätt måste bli mer internationella, men att vi redan håller oss ganska väl framme i samhällsdebatten, mer så än vi ofta inbillar oss. Däremot, menade flera, är vi dåliga på att debattera med varandra. Överdriven kollegialitet och konflikt-rädsla avhåller oss från att diskutera exempelvis vad som skiljer relevant och viktig forskning från den perifera eller oväsentliga.

Avsikten med sessionen var att få en avstämning av läget inom dagens svenska historieforskning och hur pass väl den reflekteras i *Historisk tidskrift*. Ambitionen är ju att tidskriften skall ge en så heltäckande bild av aktuella strömningar som våra resurser medger. Efter tre år som redaktör får jag säga att det inte dök upp några överraskningar i diskussionen. Detta inte sagt som kritik. Tvärtom pekar väl omtagningarna ut de frågor vi uppfattar som väsentliga och det är också dem vi redaktionellt försöker förhålla oss till på tidskriften. För ett annat sammanhang har jag dessutom nyligen haft anledning att gå igenom Svenska Historiska Föreningens styrelseprotokoll och årsberättelser alltifrån bildandet 1880 samt en stor del av de redaktionella kommentarer som tryckts i *Historisk tidskrift* genom åren.¹ Ingenting tycks

1. Styrelsens papper fram till 1974 förvaras på Riksarkivet. Årsmöteshandlingarna trycks i varje årgång av tidskriften.

Fil. dr Jonas Nordin, f. 1968, är forskare vid Kungl. biblioteket och redaktör för *Historisk tidskrift* sedan oktober 2005. Nordin har framför allt forskat om tidigmodern tid. Hans senaste bok är *Certamen equestre: Karl XI:s karusell inför samtid och eftervärld* (2005). Under våren 2009 utkommer han med en bok om frihetstidens kungamak.

Adress: Kungl. biblioteket, Box 5043, 102 41 Stockholm

E-post: jonas.nordin@kb.se

nytt under solen efter denna genomgång och kontinuiteten är påfallande i både de redaktionella målsättningarna och läsarnas klagomål.

I sin inledning i Lund presenterade Karin Hassan Jansson en liten enkät hon genomfört bland sina kolleger för att förhöra sig om deras uppfattning om *Historisk tidskrift*. Underlaget bestod av tio informanter och Jansson betonade undersökningens ovetenskapliga karaktär. Den bild hon presenterade framstod dock som välbekant och jag tyckte mig känna igen det mesta som framfördes av både ros och – framför allt – ris. Jag menar därför att hennes undersökning kan utgöra en grund så god som någon för en diskussion om min och redaktionens inställning i vissa principfrågor och vilka problem och möjligheter vi har att hantera.

Artikeln sönderfaller i två delar. I den första diskuterar jag frågor som huvudsakligen ligger inom redaktionens domäner och där jag upplysningsvis vill peka ut en del av de riktlinjer som styr vårt arbete. I den andra delen kommer jag in på ett par framtidsfrågor som ligger utanför redaktionens direkta kontroll, men som vi, liksom forskarvärlden i stort, måste förhålla oss till på ett eller annat sätt. Den sammantagna slutsatsen av diskussionen i bägge avsnitten blir att *Historisk tidskrift* är en angelägenhet för hela det svenska historikersamfundet och viktig att gemensamt slå vakt om.

Hur uppfattas Historisk tidskrift av sina läsare?

Karin Hassan Jansson har godhetsfullt tillställt mig underlaget för sin presentation och ur det kan man extrahera följande: Rörande läsvanorna rapporterade samtliga tio informanter att de prenumererade på eller på annat sätt regelbundet tog del av *Historisk tidskrift*. De flesta taxerade att de läser mindre än 10 procent av innehållet, medan ett par personer sade sig läsa uppemot hälften av texterna i varje nummer. En betryggande majoritet menade att tidskriften var ganska eller mycket tråkig. Av innehållet väckte opponentrecensioner och litteraturanmälningar överlägset störst intresse; artiklar lästes endast undantagsvis och då ämnet föreföll relevant eller intressant. Med något undantag läste samtliga tillfrågade regelbundet även andra tidskrifter (*Past & present*, *Scandia*, *Economic history review* m.fl.). Generellt tyckte man att de andra tidskrifterna man läste var mycket bättre än *Historisk tidskrift*. På frågan om vad detta berodde på svarades bland annat att *Historisk tidskrift* famnar över för mycket och innehållet blir för disparat, att artiklarna är för korta och därmed gärna blir empiriska snarare än teoretiska, att artiklarna i internationella tidskrifter ofta har mer spets och att tidskriften har en alltför modernhistorisk slagsida.

Det allmänna intrycket av enkäten är att samtliga tillfrågade framför allt läste *Historisk tidskrift* för recensionerna och för att få en allmän orientering om vad kollegerna sysslar med; mer sällan fann man texter av direkt relevans för den egna forskningen. På frågan huruvida *Historisk tidskrift* ger en god spegling av den svenska forskningen var svaren mer varierande och svårtolkade. Många tycktes mena att så är fallet, men ingen ansåg att den ger fullgod täckning. Framför allt trodde man att specialtidskrifter svalde artiklar inom vissa forskningssegment och även att internationella tidskrifters högre meriteringsvärde attraherade många skribenter. Någon ansåg därtill att de internationella tidskrifternas granskningsförfarande var av långt högre kvalitet.

På frågan om vad som kan göras för att öka *Historisk tidskrifts* attraktionskraft lämnades en del konkreta förslag: fler och mer aktuella temanummer; aktivt raggande av skribenter; förnyad layout; tillåt bilder och fler språk (engelska); mindre fokus på svensk historia; publicera mer äldrehistoria; mer debatt och genmälen.

Jag tror inte att jag övertolkar med följande sammanfattning: *Historisk tidskrift* läser man i första hand för att få en allmän bild av vad som är på gång bland svenska historiker. Tidskriften avspeglar detta relativt väl, men förbättringar kan definitivt göras. Frågor om internationalisering och meritering styr i allt högre grad våra publiceringsvanor, vilket också påverkar inställningen till *Historisk tidskrift*, som uppfattas som allt mer provinsial.

Hur förhåller sig redaktionen till läsarnas synpunkter?

Som svar på de anförda synpunkterna skall först och främst sägas att det är sällsynt – alltför sällsynt! – att redaktionen direkt får ta del av läsarnas synpunkter på innehållet, vare det helhet eller enskildheter. Trots detta verkar jag naturligtvis inte i ett vakuum och jag har hört de flesta invändningar som redovisats ovan, både före och efter det att jag tillträdde som redaktör. Som redaktör är jag sist och slutligen ansvarig för tidskriftens innehåll och såväl det bra som det dåliga är till stor del mitt ansvar. Öppenhet är en grundessens inom vår verksamhet och jag vill därför motivera några av de överväganden som ligger bakom tidskriftens gestaltning. Det är både stora och små beslut som måste fattas. Somliga frågor kan jag inte styra över; i en del ärenden måste jag göra ett val mellan olika var för sig legitima uppfattningar; i ytterligare andra fall genomför jag och tidskriften saker som uppenbarligen inte är tillräckligt väl kända och där kritiken alltså är missriktad.

Inledningsvis vill jag säga att jag är stolt över *Historisk tidskrift* och att vi under förhållandevis knappa omständigheter lyckas utge en tidskrift som till både upplaga och, vågar jag hävda, redaktionell standard mäter sig med de främsta internationella tidskrifterna. Detta gör vi dessutom oberoende av förlag eller andra kommersiella intressen. Med en upplaga på 1 700 exemplar är vi den överlägset största historievetenskapliga tidskriften i Sverige. Även om jag inte törs ta gift på det tror jag också att vi därmed är den största humanvetenskapliga tidskriften i Norden. Upplagan är försvarlig även i en större jämförelse. Naturligtvis kan vi inte mäta oss med *American historical review* (18 000 ex.) eller *The historian* (13 000 ex.). Vi står oss dock hyfsat mot exempelvis *Past & present* (2 700 ex.) eller *The English historical review* (2 200 ex.). Att upplaga inte är tillräckligt för att mäta genomslag är självfallet, men att de bibliometriska samband som numera allt oftare värderas ger en alltför enkel bild kommer jag att diskutera i artikelns senare del.

Vad avser kvaliteten på tidskriften är den först som sist beroende av beskaffenheten på de manus som sänds till redaktionen. "Redaktören (redaktionen) ansvarar för tidskriftens utformning", skrev Herman Schück i en historik till tidskriftens hundraårsjubileum. "Men en tidskriftsredaktörs väg är kantad av gravsatta förhoppningar. Varje häfte bär en osynlig överskrift: 'Detta är vad som kunde åstadkommas med givna resurser och med de medhjälpare som ställde sig till förfogande.'"² Allt vårt arbete bedrivs med denna självklara och ofrånkomliga begränsning. Det förfarande vi använder för att bedöma texterna ansluter sig däremot till vedertagna former för vetenskaplig publicering. Det är framför allt tre typer av lektörsgranskning som brukar förekomma och som är allmänt accepterade. *Double blind peer review* innebär att granskningen utförs med full anonymitet i båda riktningarna och, normalt, att lektörerna är fristående från redaktionen. *Expert peer review* innebär att bidragen granskas – anonymt eller öppet – av fristående experter på fältet. *Editorial board peer review* innebär att ett sammansatt redaktionsråd normalt sköter all granskning – med eller utan anonymitet. Det finns för- och nackdelar med alla metoderna, men den första formen anses allmänt som den mest sofistikerade. *Historisk tidskrift* har ända från starten 1881 tillämpat någon form av kvalitetsgranskning som legat i linje med samtida krav. Ett redaktionsråd av nuvarande snitt, med representation av samtliga universitetsinstitutioner i historia och ekonomisk historia, infördes kring

2. Herman Schück, "Centralorgan för den svenska historiska forskningen": *Historisk tidskrift* från sekelskiftet till 1960-talets början", *Historisk tidskrift* 100, 1980, s. 93.

1980.³ Vid sidan därav inrättades under Arne Jarricks redaktörskap (1994–1997) ett permanent International Advisory Board. Granskningarna sköttes av medlemmarna i dessa redaktionsråd. I takt med tiden har detta bedömts otillräckligt och åtminstone sedan min företrädares, Lars M. Anderssons, tid tillämpas alltså *double blind peer review*.

Efter att redaktören gjort en första översiktlig bedömning av ett uppsatsmanus handplockas experter för varje enskild text beroende på ämnet. En av dessa lektörer skall vara verksam vid ett utländskt lärosäte. Det finns stora fördelar med detta system, men också väl kända nackdelar. Jag har framför allt mött två problem. För det första händer det att lektören inte fullgör sitt uppdrag med tillräckligt engagemang och att kommentarerna därför blir tämligen intetsägande och till föga hjälp för författaren. Detta går att bemöta på två sätt: antingen kan jag fråga ännu en lektor eller så kan jag sluta mig till att frånvaron av kommentarer är ett implicit godkännande av texten som den står. För det andra händer det att de experter som sätts att bedöma en undersökning inom sitt eget fält av naturliga skäl är entusiastiska och tycker att den självklart förtjänar att offentliggöras – entusiasmen bland utomstående läsare kan däremot vara mer behärskad. Detta problem upplever jag som långt vanligare och också svårare att förhålla sig till. Den generella linje som jag försökt följa är att hellre fria än fälla. När en expert värderar en undersökning som god forskning är det inte min sak som redaktör att ha synpunkter på ämnets allmänna relevans. Det skulle sätta mig i en vansklig sits som både åklagare och domare. Likt advokaten är det dock min uppgift att framställa klientens/författarens argument i så god dager som möjligt och de flesta texter genomgår därför ganska betydande redaktionell bearbetning.

Det är varken möjligt eller önskvärt att publicera alla insända uppsatser. Granskningssystemet gör under alla förhållanden att *Historisk tidskrift* publicerar det allra bästa av det material som erbjuds oss. Refuseringsgraden går inte att exakt beräkna, men den ligger långt över 50 procent.

Att uppsatserna till ämne och innehåll inte kan engagera alla läsare ligger i sakens natur eftersom vi inte har några egentliga ämnesmässiga begränsningar och historia väl kanske är den mest eklektiska och inklusiva disciplinen inom det humanvetenskapliga fältet. "Ingenting är historikern främmande!" Självfal-

3. Dessförinnan bistods redaktionen av en nämnd där ledamöterna hade olika kronologiska bevakningsområden. Huruvida dagens redaktionsråd ger en god spegling av verkligheten, där historisk forskning bedrivs vid många institutioner utanför högskolan, kan diskuteras. Jag har dock inte för avsikt att fördjupa mig i detta ämne här.

let har vi alla våra specialtidsskrifter som vi följer för vår forskning, men detta undanröjer inte, menar jag, behovet av samlande organ som ger överblick och översikt. Visst skulle även jag vilja se mer av internationell historia i *Historisk tidskrift* och utifrån mina egna forskningsintressen är jag den förste att beklaga den relativa frånvaron av äldrehistoriska ämnen. Båda tendenserna avspeglar emellertid tydligt inriktningen på den forskning som huvudsakligen bedrivs i landet.⁴

En kritik som framkom i Janssons enkät är att *Historisk tidskrifts* artiklar är alltför begränsade till omfånget. När jag tillträdde som redaktör hade vi en manuskö på mer än halvannat år som det var nödvändigt för mig att arbeta bort. Detta innebar att jag var tvungen att hålla strikt på den omfångsbegränsning om 50 000 tecken som vi haft; trots detta blev recensionsavdelningen starkt lidande under mitt första år. Efter att framgångsrikt ha tömt manuslagret och väl medveten om de invändningar som framförts har jag på senare tid kunnat ta lättare på frågan om omfång; sedan en tid har vi i stället en lös rekommendation på 50–70 tusen tecken. Ytterligare två saker kan sägas om detta. För det första är redan 50 000 tecken en ganska normal längd i jämförbara tidskrifter – även om utländska tidskrifter ofta räknar ord hellre än nedslag. För det andra tror jag inte att en kortare text innebär att det tesdrivande får ge vika för det empiriska, tvärtom. Min egen erfarenhet är att då man nödgas begränsa sig tvingas man vässa argumenten och det är slutsatserna som kvarstår medan exemplifieringen får stryka på foten. Större omfång är alltså inget som jag menar automatiskt gagnar klarhet och slagfärdighet.

Ett grannliga ämne där olika uppfattningar står mot varandra är språkfrågan. *Historisk tidskrift* har länge accepterat manus på de skandinaviska språken samt engelska. Vi publicerar ganska mycket material på danska och norska, medan det är långt mer ovanligt med engelska. Den enda uttalade hållning som finns, och som antagits av redaktionsrådet, är att recensioner på engelska accepteras om de är skrivna av utländska forskare. Någon egentlig princip rörande engelska uppsatsmanus har aldrig behövts då vi sällan har att ta ställning till sådana. (Jag har på tre år bara haft att bedöma ett sådant manus och det drogs tillbaka på författarens eget initiativ.) Jag tycker att det finns många goda argument både för och emot engelska, men om frågan ställdes på sin spets skulle jag resonera ungefär på följande sätt: De flesta bidragsgivarna

4. Detta framgår med all tydlighet av Stefan Eklöf Amirells inledningskapitel till *Svenska doktorsavhandlingar i historia 1976–2005: en bibliografi*, Stockholm 2007.

i *Historisk tidskrift* är skandinaver som behandlar skandinaviska ämnen för en huvudsakligen skandinavisk publik. Det faller sig därför naturligt att publicera på det eller de språk som både författare och läsare bäst behärskar. Vill man nå en internationell publik som är specifikt intresserad av nordisk historia, men inte behärskar något av språken, finns *Scandivian journal of history*, som grundades för just detta ändamål. Tycker man att ens undersökningar ämnesmässigt passar bättre in i en större internationell kontext finns det bokstavligen tusentals utländska tidskrifter att pröva lyckan hos. Med utgivning på engelska riskerar *Historisk tidskrift* att reduceras till en av många perifera humanistiska tidskrifter på den globala arenan, medan vi med svenska som huvudspråk har goda förutsättningar att försvara vår starka ställning i Norden. I arbetet med den nya språklag som förbereds har just det vetenskapliga språket stått i centrum av diskussionen. Med den tilltagande publiceringen på engelska riskerar vi det som på nusvenska kallas språkliga domänförluster, vilket vore särskilt förödande inom de humanvetenskaper som i slutändan är beroende av att kommunicera med allmänheten. Det är viktigt att svenska historiker publicerar på större språk – inte bara engelska – och deltar i internationell debatt. Lika viktigt är det för Sverige som kulturnation att kunna underhålla vetenskapliga tidskrifter av hög kvalitet på det svenska språket.

Två andra synpunkter från Janssons enkät skall kort bemötas. Bilder efterlystes. Den uppmärksamme läsaren vet redan att *Historisk tidskrift* visst har illustrerade artiklar och att vi rentav uppmuntrar bilder. Dock är det alltför sällan som svenska historiker nyttjar bildkällor för sina analyser, vilket nyligen påpekats i ett par debattartiklar.⁵ Därmed tangeras även den andra frågan. Nästan alla jag talar med eller får synpunkter från frågar efter mer debatt. Vid sidan av recensioner är debattartiklarna det som folk tycks läsa flitigast. Trots detta förefaller det, vilket även påpekades vid sessionen i Lund, hart när omöjligt att få svenska historiker att själva vilja bidra med sådana inlägg i *Historisk tidskrift*. Faktum är att jag i princip publicerat vartenda debattinlägg som erbjudits tidskriften fastän, i ärlighetens namn, inte alla haft riktig debattkaraktär i meningen varit polemiska. De gånger jag själv aktivt uppmuntrat skribenter att inkomma med debattinlägg har jag mestadels mött avböjanden, ibland förskräckta – ”för Guds skull, nej!” – ibland uppgivna – ”det är ändå ingen mening”. Jag har stundom lekt med tanken att efter utländsk

5. Reine Rydén, ”Hur skall vi använda bilder? Ett bidrag till diskussionen om bilder som historiskt källmaterial”, *Historisk tidskrift* 126:3, 2006; Michael F. Scholz, ”Tecknade serier som källmaterial för historisk forskning”, s.st. 127:2, 2007.

förebild införa en avdelning med "Letters to the editor". En sådan sektion skulle innehålla mer omedelbara replikskiften, gemålen eller kommentarer på innehållet. Utan en aktiv läsekrets riskerar det emellertid att enbart bli en tom rubrik. Jag överför dock gärna tanken på min efterträdare.

Innan jag går vidare och diskuterar några framtidsfrågor för tidskriften vill jag säga något om tidskriftens form. Detta är ännu ett ämne där det helt visst finns olika uppfattningar. Jag för min del är mycket nöjd med den strama utformningen, inte minst sedan vi bytte papper i inlagen för några år sedan. På redaktionen har vi länge glatt oss åt att kunna samarbeta med Lars Paulsrud, som är en av Sveriges mest framstående yngre grafiska formgivare och som har vunnit flera priser. Han arbetar noggrant och professionellt och han har givit tidskriften en återhållen och seriös form som jag menar är kongenial mot dess innehåll.

Framtidsfråga 1: bibliometri

Ovan har jag diskuterat olika konkreta frågor som jag haft att ta ställning till som redaktör. Emellertid står tidskriften inför flera framtida utmaningar som mer eller mindre ligger utanför redaktionens kontroll. De välbekanta tendenser som påverkar vår framtid hör samman med digitalisering, Open Access, bibliometriskt mätbart genomslag och alla de ändrade förutsättningar som följer därmed. Dessa frågor går på flera sätt in i varandra.

Min uppfattning om bibliometri och dess värde för vårt vetenskapsområde kan uttryckas enkelt: jag anser det vara värsta sortens charlataneri. Detta har några enkla skäl: metoderna är inte utvecklade eller anpassade för våra publiceringsmönster, det ger en falsk och förenklad bild av vad som är god och viktig forskning och det ersätter kvalitativa kriterier med kvantitativa i denna bedömning. Trots detta är det något som blir allt vanligare och som vi tvingas förhålla oss till på flera sätt.

Historisk tidskrift utges med ekonomiskt stöd från Vetenskapsrådet, vars bidrag motsvarar omkring 40 procent av vår årliga omsättning. Sedan några år tillbaka har Vetenskapsrådet haft som långsiktigt mål att endast ge publiceringsstöd åt tidskrifter som regelbundet indexerats av internationella databaser. Denna indexering, anser man, skall borga för tidskrifternas vetenskapliga kvalitet. Detta låter sig sägas, men frågan är: Vem granskar granskarna? Jag skall påvisa några av de godtyckligheter som förekommer med exempel från två av de mest omtalade indexeringsdatabaserna: Web of Science samt European Reference Index for the Humanities, ERIH.

Web of Science förestås av Thomson Reuters, förutvarande Thomson Scientific, och de tjänster som tillhandahålls är kända under många namn – en vanlig benämning är Thomson-ISI, där akronymen står för The Institute for Scientific Information. I Web of Science ingår flera databaser; samhällsvetenskap och humaniora indexeras i Social Sciences Citation Index (SSCI) och Arts and Humanities Citation Index (AHCI). Thomson Reuters är en privat verksamhet med huvudsäte i USA.

Eftersom Web of Science inte ansågs ge en rättvisande bild av särskilt europeisk humanistisk forskning inledde European Science Foundation (ESF) år 2001 arbetet med att upprätta en egen databas, ERIH, som förra året lanserades på försök. Såväl Thomson Reuters som ESF säger sig upprätthålla strikta kriterier för urvalet av indexerade periodika.

Trots min egen skepsis mot dessa databaser var en av mina första åtgärder som nytilträd redaktör för *Historisk tidskrift* hösten 2005 att anmäla tidskriften för prövning hos dåvarande Thomson Scientific. Så länge det inte kostar oss något menar jag att det är bra om vi är med i de sammanhang som trots allt tillmätts betydelse och det är mer verkansfullt att kunna kritisera ett system inifrån än utifrån. Nu förblev dessa överväganden hur som helst akademiska – efter många påstötningar och förseningar lämnade Thomson Reuters i maj 2008 beskedet att vi nekats bevakning. Avslaget motiverades med ett standardsvar och efter begäran om konkretion fick vi som enda förtydligande beskedet, att "the journal did not meet our basic bibliographic requirements of English references".⁶ Naturligtvis hade vi före begäran om prövning noga tillsett att vi uppfyllde denna typ av formenliga krav och svaret går därför inte att förhålla sig till.

Några reflektioner skall likväl göras över detta. De kriterier som efterfrågas då man inleder en utvärderingsprocess är uteslutande formella – i tidskriften skall alla uppsatsförfattare anges med fullständiga kontaktuppgifter, det skall finnas *summary* och heltäckande bibliografisk information på engelska, uppsatserna skall åtföljas av *keywords* och, framför allt, tidskriften måste ha en jämn utgivningstermin, "timeliness in publication". Det senare indikerar att tidskriften är välförsedd med material och attraktiv för skribenter. (Som enda nödvändiga justering för att fullt ut möta dessa krav införde vi *keywords* från årgången 2006.) Det enda av Thomson Reuters kriterier som har någon form av kvalitativ karaktär rör granskningsförfarandet. "Application

6. E-brev från Anne Marie Hinds, Thomson Reuters' editor, social sciences, till Jonas Nordin, 28/5 2008.

of the peer review process”, heter det, ”is another indication of the journal’s standards and indicates overall quality of the research presented and the completeness of cited references.”⁷ Mot denna fond är det anmärkningsvärt att tidskriftens granskningsförfarande aldrig efterfrågas under prövoprocessen. Ett kriterium som anses grundläggande för kvaliteten blir därmed endast föremål för spekulationer.

Det må vara beklagligt att *Historisk tidskrift* inte släpps in i detta vetenskapens finrum, men vi kan trösta oss med att av de omkring 2 000 tidskrifter som årligen granskas antas, enligt Thomson Reuters egna uppgifter, endast 10–12 procent samtidigt som motsvarande mängd stryks från listan. Vidare är det endast tre nordiska humanvetenskapliga tidskrifter som hittills accepterats: (norsk) *Historisk tidsskrift*, *Konstvetenskaplig tidskrift* samt *Scandinavian journal of history*. Huruvida detta urval ger en representativ bild av det främsta inom nordisk humaniora överlåter jag åt läsarens begrundan. Den förstnämnda är emellertid den som ligger närmast till hands att jämföra med och frågan är då om den på avgörande sätt skiljer sig från *Historisk tidskrift* vad gäller ”international diversity among authors of both source articles and cited articles”.⁸

Denna aspekt är viktig för den har sin betydelse även för ERIH, som tillämpar en tredelad kategorisering, A–C, av indexerade tidskrifter. Vid ett seminarium som anordnades vid Stockholms universitetsbibliotek den 10 april i år talade Per Ahlgren, den bibliometriker som anställts av universitetets rektor, om publicering i ”prestigetidskrifter”.⁹ På fråga vilka dessa var svarades: de som är ”A-rankade” i ERIH. I själva verket finns ingen sådan rankning.

ESF säger uttryckligen att alla tidskrifter som tas upp i ERIH uppfyller ”normal international academic standards” och alltså undantagslöst håller godtagbar vetenskaplig klass. Kategori C, betonas det, skall sålunda *inte* uppfattas som ”a residual category”. Kategoriindelningen är, enligt ESF, inte en kvalitativ värdering utan endast en uppskattning av en tidskrifts potentiella genomslagsförmåga. Till kategori A räknas ”high-ranking international publications with a very strong reputation among researchers of the field in

7. ”The ISI database: the journal selection process”, <<http://scientific.thomson.com/knowtrend/selectionofmaterial/journalselection/>>, 15/1 2005. Denna mening har utgått ur den senaste, kortade versionen av detta dokument; <<http://scientific.thomsonreuters.com/free/essays/selectionofmaterial/journalselection/>>, 18/8 2008. Däremot kan den ännu läsas här: James Testa, ”The Thomson Scientific journal selection process”, <<http://www.im.microbios.org/0902/0902135.pdf>>, 18/8 2008.

8. <<http://scientific.thomson.com/knowtrend/selectionofmaterial/journalselection/>>, 15/1 2005.

9. Underlaget för detta seminarium finns på bibliotekets hemsida: <<http://www.sub.su.se/omsub/bibliometri.aspx>>, 19/8 2008.

different countries, regularly cited all over the world". *Historisk tidskrift* är placerad i kategori B, tidskrifter med "a good reputation among researchers of the field in different countries". Det är där vi skall ligga, givet de kriterier som ställs upp; en tidskrift som huvudsakligen publicerar texter på skandinaviska språk kan inte gärna uppfylla kraven för A-kategorin. Ändå har norsk *Historisk tidskrift* placerats där. Hur kan det komma sig, frågar man då. (Att den engelskspråkiga *Scandinavian journal of history* placerats i kategori B känns i sammanhanget så följdligt att det är närmast överflödigt att påpeka.)

För att få någon uppfattning om det internationella inslaget i de båda tidskrifterna har jag räknat hur många uppsatser som varit på engelska samt hur många som författats av forskare verksamma utanför Norge respektive Sverige.

Tabell 1. Internationell variation i *Historisk tidskrift* (Oslo) 2000–2007

År	Antal uppsatser	Uppsatser på eng.	Antal förf.	Antal utl.förf.
2000	12	3	12	0
2001	14	1	15	1
2002	14	0	14	1
2003	12	2	12	0
2004	15	0	15	0
2005	20	0	21	2
2006	12	0	13	1
2007	12	0	12	0
Totalt:	111	6 (5,4 %)	114	5 (4,4 %)

Källa: *Historisk tidskrift* 2000–2007.

Anmärkning: Med utländska författare avses författare verksamma utanför Norge.

Tabell 2. Internationell variation i *Historisk tidskrift* (Stockholm) 2000–2007

År	Antal uppsatser	Uppsatser på eng.	Antal förf.	Antal utl. förf.
2000	14	1	15	3
2001	15	0	16	1
2002	12	0	12	4
2003	14	0	14	0
2004	10	0	12	1
2005	17	0	18	0
2006	21	0	22	5
2007	15	6	19	10
Totalt:	118	7 (5,9 %)	128	23 (18,0 %)

Källa: *Historisk tidskrift* 2000–2007.

Anmärkning: Med utländska författare avses författare verksamma utanför Sverige.

Dessa enkla mått visar inga stora skillnader mellan våra tidskrifter. Vi publicerar var för sig ungefär lika mycket material – 111 respektive 118 uppsat-

ser under en åttaårsperiod – och det engelskspråkiga inslaget är lågt – sex uppsatser i det norska organet, sju i det svenska. Med ett undantag återfinns de engelskspråkiga uppsatserna i svensk *Historisk tidskrift* i 2007 års temanummer om internationalisering. I gengäld återfinns tre av de sex engelska uppsatserna i norsk *Historisk tidsskrift* i det engelskspråkiga specialnummer som utgavs i samband med att världshistorikerkongressen sammanträdde i Oslo år 2000. Den enda påtagliga skillnaden mellan våra tidskrifter är att andelen utländska författare är väsentligt högre i svensk *Historisk tidskrift* – 18 procent jämfört med 4,4 procent. Även om de åtta utländska författarna i temanumret om internationalisering borträknas är närmare 12 procent verk samma i utlandet, det vill säga fortfarande avsevärt fler än i norsk *Historisk tidsskrift*. De utländska författarna kommer med endast några få undantag från andra nordiska länder.

Jag ser inga skäl att göra en stor sak av dessa skillnader. Hade man räknat andra kriterier – även kvalitativa – hade bilden förmodligen blivit snarlik. Den uppfattning jag har om våra respektive tidskrifter är en av likhet snarare än olikhet. Jag tror mig tryggt kunna säga att *Historisk tidskrift* i Sverige, *Historisk tidsskrift* i respektive Danmark och Norge, samt i mindre grad *Historisk tidskrift för Finland* och *Historiallinen aikakauskirja* står mycket starka inom sina nationella segment och även har gott renommé i en nordisk kontext. Betecknande i övrigt är att dessa tidskrifter främst betjänar nordiska akademiker, framför allt behandlar det egna landets historia och endast i liten utsträckning attraherar utomnordiska skribenter.

Vad jag också vågar säga, utan att förhäva mig, är att norsk *Historisk tidskrift* inte på något påtagligt sätt håller en högre vetenskaplig kvalitet än den tidskrift ni just nu håller i handen. Det enda skäl jag kan finna till att den norska tidskriften hamnat i ERIH:s kategori A, och därmed av somliga upphöjs till "prestigetidskrift", är att man är upptagen i Web of Science. Detta är bara ett av många exempel på de självförstärkande tendenser som finns inom bibliometrin, men som i sig inte ger några kvalitativa indikationer.

Bibliometrins rationalitet anges alltid vara att höja forskningens kvalitet. Så här uttrycks det av rektor vid Stockholms universitet: "Vi har anställt en bibliometriker [...] Det yttersta syftet är att öka vår internationella publicering och genomslagskraften i vår publicering."¹⁰ Oförmågan att skilja mellan kvalitativa och kvantitativa kriterier är emellertid endemisk inom bibliote-

10. "Rektor Kåre Bremers kommentarer till aktuella händelser", <<http://blogs.su.se/kbrem/Forskning/kbrem-v4YbwVYS>>, 26/9 2007.

trin. Den kommer sig av att man mäter det som *går* att mäta, inte det som behöver mätas. Detta drabbar inte minst de humanister som gärna skriver monografier – de indexerar varken i Web of Science eller i ERIH. Vid Stockholms universitet tillämpar man därför ett system som innebär att man får olika poäng för olika typer av publikationer, även monografier. Om en artikel publiceras i en högt rankad tidskrift tilldelas den 3 publikationspoäng. Trycks samma bidrag i en antologi får den i stället 0,7–1 poäng. Den historiker som ger ut sin bok på Studentlitteratur får 5 poäng, medan samma bok i stället tilldelas noll poäng om den ges ut av Bonniers eller Norstedts. Allra helst bör man dock vända sig till förlag som Edition text+kritik eller University of Hawaii Press – då får man hela 8 poäng. Vilken publiceringsform som skulle ge mest synlighet och genomslag i de sammanhang som normalt är relevanta för svenska humanister kan var och en själv fundera över.

Att poängen räknas på detta vis beror på att sammanställningen bygger på den lista som i Norge används för att ranka hela den högre utbildningen.¹¹ "Barnsjukdomar", heter det, men i alla andra akademiska sammanhang skulle man lösa sådana metodproblem *innan* man vågade sig på några försök till värdering eller analys. Eller helt enkelt underkänna metoden såsom varande inadekvat. Jag kan inte tänka mig något annat vetenskapligt sammanhang där en metod skulle godkännas som utifrån skönmässigt satta poängtal extraherar sifferserier grundade i rent godtycke och med vilka man avser jämföra äpplen med päron.

Här har jag endast talat om Stockholms universitet, som jag känner bäst, men liknande metoder används eller håller på att införas vid flertalet svenska högskolor. En enkel fritextsökning på Högskoleverkets och universitetens hemsidor ger syn för sägen.

Tyvärr är det alltför ovanligt med invändningar mot bibliometriskt kläpande. Ett intressant initiativ har dock nyligen tagits av ett antal tidskriftsredaktörer inom det teknik- och vetenskapshistoriska området – History of Science, Technology and Medicine. I ett upprop från juli 2008 framhålls att hela syftet med ERIH är missriktat därför att det inte kan ge en bild av forskningens kvalitet, betydelse eller ens genomslag.

11. För information om detta, se <<http://dbh.nsd.uib.no/dbhvev/>>, 19/8 2008. Enligt den logik som följs vid Stockholms universitet anses svenska historiker få större genomslag och tilldelas följaktligen 3 poäng om de publicerar sig i norsk *Historisk tidskrift*; uppsatser i Svensk *Historisk tidskrift* ges endast 1 poäng alldeles oavsett att den absoluta majoriteten forskar och skriver om svensk historia. Det omvända gäller inte i Norge.

The ERIH depends on a fundamental misunderstanding of conduct and publication of research in our field, and in the humanities in general. Journals' quality cannot be separated from their contents and their review process. Great research may be published anywhere and in any language. [...] Their scope and readership say nothing about the quality of their intellectual content. The ERIH, on the other hand, confuses internationality with quality in a way that is particularly prejudicial to specialist and non-English language journals.¹²

Man framhåller även att ERIH riskerar att bli självuppfyllande eftersom "ERIH will provide funding bodies and other agencies in Europe and elsewhere with an allegedly exact measure of research quality". Detta ser vi redan i Sverige då, som nämnts, Vetenskapsrådet från i år ställer indexering i ERIH eller någon annan godkänd databas som krav för att utdela publiceringsstöd. *Historisk tidskrift* har därför inte råd att ställa sig utanför denna lista, hänsyn som mer inflytelserika aktörer inte behöver ta. De protesterande redaktörerna har nämligen som reaktion mot detta humbug begärt att deras tidskrifter stryks från ERIH-listan. I augusti hade 15 tidskrifter ställt sig bakom denna begäran, däribland *Annals of science*, *History of science*, *Isis*, *Social history of medicine* och *Studies in history and philosophy of science*.

Alla de nämnda tidskrifterna återfinns i Web of Science. Trots min miss- tro däremot har detta sin poäng. De ansvariga på Thomson Reuters poäng- terar nämligen själva att publiceringsmönstren inom humaniora är sådana att de inte lämpar sig för citeringsanalyser och mätningar av genomslag. Detta har främst två skäl. För det första är monografier fortfarande en viktig publiceringsform, för att inte säga den viktigaste. För det andra har vår kunskap inte samma aktualitetskrav som inom naturvetenskap, medicin och teknik och citeringarna följer därför inte den standardkurva som man där tycker sig se: en inflytelserik artikel – den egentligen enda publicerings- formen – får snabbt många citeringar, vilka relativt snabbt planar ut innan artikeln anses död efter några få år. Inom humaniora kan det tvärtom ta just flera år innan en artikel får genomslag, och den kan aktualiseras och försvinna i återkommande cykler under lång tid. "Consequently, citation data, while sometimes useful, are frequently much less so in journal evaluations in the Arts and Humanities."¹³ Att Thomson Reuters självt går ut

12. Upproptet finns bl.a. publicerat här: <<http://www.sauvonsluniversite.com/spip.php?article591>>, 19/8 2008.

13. "The ISI database: the journal selection process", <<http://scientific.thomson.com/knowtrend/selectionofmaterial/journalselection/>>, 15/1 2005.

med denna brasklapp är något många bibliometriker gladeligen bortser från.

Innan jag lämnar detta ämne vill jag beröra ytterligare en aspekt, nämligen ensidigheten i det som mäts. Bibliometrin har ursprungligen utvecklats för mat/nat-forskning och de specifika förutsättningarna liksom konvergerande publikationsmönster har gjort den allt mer accepterad om än ej oomtvistad. Det må vara därmed hur som helst, problem uppstår när metoder och kriterier överförs till hum/sam-sektorn. Det som efterfrågas är grundforskning presenterad på engelska i de högst rankade internationella tidskrifterna. Men detta är inte nödvändigtvis det bästa sättet att nyttiggöra humanistisk forskning, som först som sist behandlar mänskliga förhållanden och både bedrivs i och kräver en samhällelig kontext. Jämför med politiken: Visst vill vi att svenska makthavare skall vara skickliga och verka i samarbete med politiker i andra länder, men deras uppmärksamhet bör i första hand riktas mot det samhälle de är satta att förvalta. Vi förväntar oss också att de skall kommunicera med svenska väljare och inte bara med utländska statsmän, hur fina salonger det än sker i. Just så bör det vara för svensk humaniora, åtminstone så länge den ämnesmässigt kretsar kring svenska frågor. Och varför skulle inte det vara legitimt, för vem skulle annars göra det?

Jag vill minnas att Horace Engdahl vid något tillfälle påpekat att världens främsta Ekelöf-forskning bedrivs i Sverige på svenska, något som inte lär synas om man nyttjar Web of Science. Saknar den därför värde? Janken Myrdal har tentativt diskuterat några alternativa sätt att mäta humanisters genomslag. I *Nationalencyklopedins* biografiska artiklar har exempelvis humanvetare en långt mer framträdande plats än naturvetare, ”trots att naturvetarna fick kraftig draghjälp av nobelprisen”. Bland Augustprisvinnare, påpekar han vidare, är humanisternas dominans total.¹⁴ Jag törs utan föregående prövning hävda att humanvetare är långt mer framträdande i TV, radio och på dagstidningarnas debatt- och kultursidor än vad naturvetare och medicinare är. Samhällsdebatt är ett naturligt och viktigt sätt att nyttiggöra vårt vetande, men denna ”tredje uppgift” – som rentav kan beskrivas som en humanvetenskaplig livsnerv – tilldelas inga meritpoäng i bibliometriska sammanställningar. Det går, menar jag,

14. Janken Myrdal, ”Kampen mellan naturvetenskap och humanvetenskap”, i Sharon Rider & Anders Jörnsten (red.), *Reclaim the science! Om vetenskapens avakademisering*, Hedemora 2007, s. 132f. Just det senare måttet kan tyckas grovt, men har sin poäng: det nominerings- och juryförfarande som tillämpas för Augustpriset och som gynnar de stora förlagen är varken mer eller mindre godtyckligt än att tilldela en bok noll, 5 eller 8 publiceringspoäng. I en självförstärkande rörelse ökar priset dessutom eftersöktheten på de nominerade böckerna på samma sätt som bibliometriska citeringsanalyser egentligen studerar en efterfrågemekanism där redan favoriserade publiceringsformer gynnas.

inte att få ett rättvisande utfall om humanvetenskaperna tvingas in i ett värderingssystem som utvecklats för helt andra områden. En reklamkampanj som rekommenderar ICA-handlaren i Örebro att välja *New York Times* framför *Nerikes Allehanda* för sina annonser skulle betraktas som vettlös. Inom bibliometrin har motsvarande målgrupps- och ändamålsanalyser ingen plats.¹⁵

Framtidsfråga 2: Open Access

Avslutningsvis vill jag även säga något om en annan framtidsfråga som kommer att få betydande konsekvenser för forskningen: kraven på fri tillgång till kunskap genom digitala medier, så kallad Open Access. Det är ingen tvekan om att digitaliseringen är en välsignelse som oändligt underlättar vårt arbete. Rörelsen mot en allt mer utbredd, snart dominerande digitaliserad informationsöverföring lär också vara irreversibel. Den våda jag vill peka på är att övertro på de digitala mediernas styrka riskerar att undergräva verksamheter och arbetsformer som byggts upp under lång tid – att man river ned det gamla innan man stadgat det nya. I det långa perspektivet ser jag en stor fara och i det halvlånga flera.

Den långsiktiga faran är att lagringen av den digitala informationen med sikte på framtiden är väldigt osäker och många problem ännu olösta. Fortfarande drivs många stora digitaliseringsprojekt enligt en "det ordnar sig"-filosofi. Jag saknar teknisk kompetens att vidare diskutera denna fråga, men den är viktig och naturlig för en historiker att påpeka.

På halvlång sikt – fem eller tio år – ser jag dock flera faror som berör *Historisk tidskrift* och andra jämförbara organ. Faktiskt ställs vi inför problem som på många sätt liknar dem som skivbolagen råkat ut för genom fildelning – hur få betalt för nedlagt arbete? Skillnaden är dock att vi saknar profityfte och endast strävar efter att få verksamheten att gå runt.

Den bärande tanken med Open Access, OA, är att all forskning som är offentligt finansierad också skall vara fritt tillgänglig i digital form. OA regleras främst genom den så kallade Berlindeklarationen, som formulerades 2003. För att räknas som OA-publicering skall rönen vara fritt tillgängliga på internet inom ett halvår efter offentliggörande.¹⁶ Det är svårt att inte sympatisera

15. En annan simpel aspekt att betänka är att en artikel i *Past & present* eller *Journal of social history* inte registreras i Svensk Historisk Bibliografi/Libris och därmed riskerar att undgå många svenska forskare.

16. Se <<http://oa.mpg.de/openaccess-berlin/berlindeclaration.html>>. I skrivande stund, 13/8 2008, har Berlindeklarationen undertecknats av 250 forskningsorganisationer och bibliotek över hela världen, i Sverige bl.a. Vetenskapsrådet, Vetenskapsakademien och Kungl. biblioteket.

med denna tanke och man framstår naturligtvis som mer än lovligt förstockad om man motsätter sig principen. Icke desto mindre finns det en del problem förknippade med OA. Verkligheten är nu den att ingenting är gratis och i denna fråga är det flera motstridiga ambitioner som skall förenas, vilket ger en ekvation som inte riktigt går ihop.

Följer man entusiasternas resonemang leder OA för de vetenskapliga organens del till att OA-tidskrifternas attraktionskraft ökar, att de som följd därav får fler manusförslag, att de därigenom kan publicera mer och bättre forskning, vilket i en godartad spiral än mer höjer tidskriftens status.¹⁷ En naturlig, om ej helt nödvändig utveckling är också att digital publicering på sikt går från komplement till huvudsak och att papperstidskrifterna helt upphör, vilket eliminerar såväl trycknings- som distributionskostnader.

Om detta resonemang accepteras fullt ut innebär det förvisso att en del framställningsmässiga kostnader försvinner, men också att den redaktionella arbetsbördan är oförändrad eller rentav ökar. Alla intressenter menar nämligen, helt rimligt, att i den digitaliserade världen blir det än mer betydelsefullt att upprätthålla den vetenskapliga trovärdigheten genom ett strikt granskningsförfarande. Även om internet medger att alla manus kan publiceras omedelbart till försumbar kostnad är det ingen som önskar en sådan utveckling. Hur skall då de redaktionella kostnaderna bestridas?

Det är framför allt två utvägar som hittills prövats. En lösning som numera används på många håll är att vetenskapliga tidskrifter tar ut en avgift från den som vill publicera ett bidrag. Man flyttar alltså kostnaden från abonnent till textproducent. I Sverige är det i första hand forskningsfinansiärer och bibliotek som drivit på tidskrifterna mot OA; så vitt jag uppfattat har trycket inte varit lika starkt från forskarna själva, åtminstone inte inom hum/sam-ämnena. Ekonomiskt har forskningsråden emellertid inte mycket att vinna på denna lösning, eftersom de framöver får betala publiceringsstöd till författarna i stället för till tidskrifterna direkt. En olöst fråga är också vem som betalar för refuserade manus – ofta är det närapå lika mycket arbete med dem som med dem som godtas. Bör författarna betala redan för att få sitt manus granskat? Hur skall man handskas med beställt material, inte minst bokanmälningar? Nöjet att recensera böcker torde få vilja betala för. Skall man kanske låta förlagen betala i stället? Vad händer då med tidskrifternas

17. Se exv. Jan Hagerlid, "Scholarly Open Access journals and libraries", i Martin Rundkvist (red.), *Scholarly journals between the past and the future: The Forvännens centenary round-table seminar, Stockholm, 21 April 2006*, Stockholm 2007.

oberoende? Den andra utvägen är att enbart publicera digitalt och det finns flera försök med OA-tidskrifter som vill ta upp tävlan med de etablerade papperspublikationerna. Lunds universitetsbibliotek tillhandahåller ett register över sådana tidskrifter: Directory of Open Access Journals, DOAJ. I augusti 2008 upptog den 112 tidskrifter från hela världen under "History" (att jämföra med de mer än 900 som listas av ERIH i samma kategori).¹⁸ Karakteren på dessa varierar påtagligt – däribland finns förmodligen flera som håller hög kvalitet, tveklöst finns där också en del rätt obskyra alster. Även uppdateringsfrekvensen varierar och antingen lider flera av tidskrifterna av materialbrist eller så är det illa beställt med deras OA-policy.

Denna publikationstyp är möjligen framtiden, men även här återstår frågor om hur redaktionerna skall underhållas.¹⁹ Ännu så länge kan man konstatera att det absoluta flertalet digitala OA-tidskrifter är nystartade och det återstår att se vad som händer när redaktionernas initiala entusiasm lagt sig. De som har störst överlevnadschans torde vara de som har någon form av finansiell uppbackning eller redan nu tar ut publiceringsavgifter. Avgörande lär också bli hur dessa organ värderas i de så omhuldade bibliometriska mätningarna. Jag kan konstatera att jag till *Historisk tidskrift* mottagit manus som redan varit publicerade i digitala OA-tidskrifter, men som författarna senare velat publicera "på riktigt" och för att få större genomslag. Detta har jag avvisat.

Vart leder nu dessa resonemang? Min slutsats är att kunskapen, även om den kallas "fritt tillgänglig", inte framställs gratis. Kostnaderna kan omfördelas men de försvinner inte. Frågan är då vilken lösning som är mest praktisk. Vid den förvisso översiktliga eftersyn jag gjort tycks det som om de OA-organ som fungerar väl alltid tar ut publiceringsavgifter eller har någon form av finansiering från forskningsråd eller motsvarande. Jag ser därmed ingen egentlig kvalitativ skillnad mot att ta ut abonnentavgifter från dem som faktiskt upplever behovet av en papperstidskrift och i övrigt göra materialet tillgängligt så långt möjligt genom bibliotek och fördröjd publicering på nätet (*Historisk tidskrift* tillämpar ett ettårigt embargo både mot EBSCO och på vår egen hemsida). Detta menar jag är en rimlig kompromiss, särskilt som många ännu känner behovet av papperstidskrifter. De elektroniska databa-

18. Se <<http://www.lub.lu.se/publicera/open-access-fri-tillgaenglighet/fritt-tillgaengliga-tidskrifter.html>>, 20/8 2008.

19. Det mest framgångsrika exemplet hittills torde vara Public Library of Science-tidskriften *PLoS ONE*, som även utvecklar nya, interaktiva former för *peer reviewing*. Trots detta och fastän den är helt nätbaserad tar även denna tidskrift ut publiceringsavgifter, f.n. 1 300 dollar per artikel; se <<http://www.plosone.org/>>, 22/8 2008.

serna är utomordentliga när man vill göra specifika sökningar eller vet vad man letar efter, men för skumläsning och översiktliga orienteringar är den tryckta tidskriften överlägsen. Även ur bevarandehänseende är den ännu så länge att föredra.

Bakgrunden till Berlin-deklarationen är de stora vinster som kommersiella förlag gör på vetenskapliga tidskrifter och de accelererande subscriptionspriser som gör det allt kärvare för forskningsbiblioteken att införskaffa nödvändig litteratur. Som vanligt, frestas jag säga, är det situationen inom framför allt naturvetenskaplig och medicinsk forskning som sätter dagordningen, men följderna återverkar även på andra fält där den vetenskapliga publiceringen sker på helt andra villkor. Tidskrifter av den typ ni nu håller i handen, som utges av fristående vetenskapliga organisationer, utan vinstsyfte och med ett stort mått av ideellt arbete, förekommer nästan enbart inom humaniora. En prenumeration på de tunga medicin- och naturvetenskapliga tidskrifterna kan kosta femsiffriga belopp medan institutioner betalar 400 kronor för *Historisk tidskrift*. Det är inte vi som knäcker bibliotekens ekonomi, men även vi drabbas av gerillakrigföringen mot de stora förlagen.²⁰

Det årliga produktionsstöd som *Historisk tidskrift* erhåller från Vetenskapsrådet ligger för närvarande på 350 000 kronor, vilket tämligen motsvarar våra tryckkostnader. I princip kunde vi alltså omedelbart övergå till digital OA-publicering och klara oss utan detta bidrag. Emellertid skulle det undanrycka även vår största intäktskälla eftersom subscriptionerna samtidigt skulle upphöra. Det engångsbelopp om 50 000 kronor som Vetenskapsrådet erbjudit de tidskrifter som vill övergå till OA-publicering gör inte mycket för att täcka detta och publiceringsavgifter framstår därför som enda rimliga alternativ. Jag är tveksam till att det skulle innebära vinster för någon. Forskarna får under sådana omständigheter vänja sig vid att söka extra publiceringsbidrag från Vetenskapsrådet eller andra finansärer. Dessutom skulle administrationen bli långsammare och krångligare, svinnet större och den långsiktiga kalkylerbarheten sämre. Vetenskapsrådet torde i vilket fall inte minska sina bidragsutgifter.

20. Ett kuriöst bibliometriskt uttryck är sökmotorn Journal-Cost Effectiveness (i "beta-version" på <<http://www.journalprices.com/>>) där man kan beräkna om en tidskrift är rimligt prissatt i förhållande till antalet citeringar. Sidan är ett initiativ med udden riktad mot "for-profit scholarly publishers" och deras gratisutnyttjande av forskares arbetstid inte minst för granskningar: "For those journals that uphold their side of the bargain by setting reasonable subscription prices, this policy remains a reasonable one" heter det emellertid; Theodore Bergstrom & R. Preston McAfee, "An open letter to all university presidents and provosts concerning increasingly expensive journals", <<http://www.hss.caltech.edu/~mcafee/Journal/OpenLetter.pdf>>, 22/8 2008.

Jag vill betona att jag inte motsätter mig utvecklingen mot OA *per se*. Jag menar dock att det finns flera frågor som måste få noggrannare utredning om inte den framgångsrika kunskapsförmedling som *Historisk tidskrift* bedrivit i 128 år skall få ett abrupt slut inom den nära framtiden. Jag anser det också olyckligt när lösningar som visat sig gångbara och effektiva inom en sektor utan vidare antas vara det även i alla andra. Skilda vetenskaper har som bekant högst varierande förutsättningar intellektuellt, materiellt och finansiellt.

Jag är övertygad om att ett livaktigt svenskt historikersamfund är beroende av ett samlande nationellt organ – just för att spridningen på forskningen är så stor. Dialogen med den stora världen kan aldrig bli framgångsrik utan att man först är stadigt förankrad i den lilla. Om vi var beroende av utländska tidskrifter för all vår kommunikation skulle det väsentligt försvåra det interna utbytet och vi skulle marginalisera oss själva. Därför är *Historisk tidskrift* alla svenska historikers angelägenhet. Och den blir vad vi själva gör den till.

Historisk tidskrift, present and future

Reflections on readers' reactions, bibliometrics and Open Access

In this article the author recounts his experiences as editor of *Historisk tidskrift*. The starting point is a poll of the journal's readers presented at the triannual meeting of the Swedish Historical Association in Lund in April 2008. Readers told that they read *Historisk tidskrift* primarily in order to be up to date on Swedish historical research. The journal reflects fairly well the research interests of Swedish historians. However, concerns for the need to internationalise research and to improve one's qualifications increasingly govern how Swedish historians publish. This affects the attitude to *Historisk tidskrift*, which is regarded as too provincial. These and other issues are discussed by the author.

The second part of the article discusses two partly intertwined issues of significance to the journal's future: Bibliometrics and Open Access. The author is sceptical about bibliometric analyses and points to methodological difficulties in applying such measures to the humanities. Nevertheless, *Historisk tidskrift* will have to take bibliometrics into account. The author is favourably disposed towards Open Access. However, several problems need to be solved before *Historisk tidskrift* can become a full Open Access journal. If the journal loses its subscribers, alternative sources of funds has to be found to pay for editorial work. Before this is done, the present form of publication has to be retained.

Keywords: *Historisk tidskrift*, scholarly journals, bibliometrics, Open Access